در شط گفتمان‌ها

نگاهی به قالب‌های نو در شعر انقلاب

حمیدرضا شکارسری

شکارسری اول فروردین ۱۳۵٤ متولد شد. وی به دلیل علاقه ای که به ادبیات داشت قدم در این عرصه گذاشت و امروزه از فعالان حوزه ادبیات به خصوص شعر می باشد.
چند مجموعه شعر و نقد و بررسی ادبی، چاپ تعداد متنابهی نقد ادبی و مقاله ادبی در نشریات و مجلات ادبی، برگزاری و انجام چند کارگاه شعری و سخنرانی ادبی در سطح تهران و شهرستان ها، مسئولیت برگزاری یا دبیری چند جشنواره ادبی ـ هنری از جمله گردهمایی شعر مدرن، کنگره شعر جوان و مسئولیت کانون های ادبی منطقه ۸ و ۱۵ از جمله فعالیت های ادبی وی می باشد. از جمله آثار او ست: باز جمعه ای گذشت ـ مجموعه شعر، گزیده ادبیات معاصر شماره ٥٤ ـ مجموعه شعر، حماسه کلمات ـ نقد و بررسی ۲۰ سال شعر دفاع مقدس، از سکوت به حرف ـ مجموعه نقد ادبی، هفتاد و دو قطره اشک عاشورایی، ضریح ساده (مجموعه شعر). کتاب «حماسه کلمات» به عنوان کتاب برگزیده جشنواره کتب دفاع مقدس سال ۷۹ و ۸۰ انتخاب شد.

یك

دهه های سی، چهل و پنجاه تا مقطع وقوع انقلاب اسلامی، دوره تسلط روز افزون شعر نو بر جامعه شعری ایران بود. این استیلا البته روز افزون و رو به رشد هم بود. قالب های کلاسیك به حاشیه رانده شده بود و کدام حاشیه است که در پی فرصتی برای شورش علیه متن نباشد؟

انقلاب اسلامی به دلیل ماهیت بنیاد گرایانه و سنت خواه خود زمینه را برای شورش حاشیه کلاسیك جامعه شعری فراهم کرد. شورشی که به سرعت به پیروزی رسید و به تسلط قالب های کلاسیك بر این جامعه انجامید. پس گفتمان حاکم بر شعر ایران طی سال های آغازین پیروزی انقلاب، گفتمانی کلاسیك بود. بدیهی است که تولیدات هنری (عموما) و آفرینش های شعری (خصوصا) که حاصل این گفتمان هستند، باید حداقل در قالب از فرم های کلاسیك بهره ببرند که همین گونه هم هست. شروع جنگ تحمیلی و دفاع مقدس هم مقارن همین دوره است و طبعا شعر دفاع مقدس نیز از گفتمانی سنتی تبعیت می کند. شعری که ادامه شعر انقلاب نیست بلکه بخشی مهم از تنه آن محسوب می شود. نتیجه این تبعیت فراوانی اشعار سروده شده در قالب های سنتی در مقایسه با اشعار نو است.

دو

اگر نگوییم پررنگ ترین لااقل یکی از نتایج پررنگ هر انقلاب سیاسی، انقلاب ادبی یا حداقل تحولاتی وسیع و عمیق در ادبیات است.

تاثیر وقوع انقلاب اسلامی بر ادبیات و به خصوص شعر ایران، مستقیم یا غیر مستقیم، آشکارا نقطه عطفی در تاریخ ادبیات و شعر محسوب می شود. تاثیر مستقیم را می توان به طور عمده در چرخش به سمت آرمان گرایی، ولع بیان، بی اعتنایی به تکنیك های نو و پیشرفته و پیچیده شعری، بسنده نمودن به آرایه ها و شگردهای ساده زبانی، توجه تام و تمام به باورها و اعتقادات ملی و دینی از طریق به کارگیری اسطوره ها و چهره ها، نمادهای ملی و اسلامی بدون نفوذ به عمق زبان و ساخت اشعار، توجه به مقتضیات روزمره و ژورنالیستی و بالاخره عصیان، نه در حیطه برخورد با هنجارهای هنری روزگار بلکه در رویارویی و موضع گیری صریح نسبت به حوادث سیاسی و اجتماعی، اتفاقا در همان قالب ها و هنجارهای مالوف و پذیرفته شده جست و جو کرد.

مجموعه این عوامل، نشان دهنده توجه خاص و ویژه شاعر به مخاطب عام است و همین توجه رویکرد پرشمارتر به قالب های کلاسیك را توجیه می نماید.

اما از تاثیرات بسیار مهم و عمده اما غیر مستقیم انقلاب اسلامی بر شعر ایران پیدایش یك نوع «جمهوری شعری»* است. مردمی که دیدند با حضور در صحنه توانسته اند انقلابی به عظمت انقلاب اسلامی ایجاد کنند ناگهان در تمام عرصه ها به حضوری همه جانبه، تمام عیار و پرشمار روی آوردند. از مهم ترین این عرصه ها ادبیات و به خصوص شعر و از پیامدهای آن تولید آثار پرشمار و البته نه چندان مطرح و ماندگار بود. بیشتر اهالی این جمهوری فاقد تجربه کافی در شعر معاصر بودند و اغلب از نخبگان ادبی